

УДК 655.262:75.056

ХУДОЖНІ ОБРАЗИ УКРАЇНСЬКОЇ ВИТИНАНКИ ЯК ДЖЕРЕЛО НАТХНЕННЯ В ГРАФІЧНОМУ ДИЗАЙНІ

ГАЛЬЧИНСЬКА Ольга, ПАВЛЕНКО Анатолій, УЛІК Катерина,
ДЕНИСОВА Єва

Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, Україна
galchinska.os@knutd.com.ua

У роботі представлені результати дослідження використання техніки традиційного мистецтва витинанки у дизайн-проекуванні. В сучасному суспільстві зростає інтерес до етнічного стилю, етнодизайну, етнотрадицій, культурних витоків і актуальним є вивчення та осмислення можливостей використання образів української витинанки як джерела натхнення у сучасному дизайн-просторі. Також в роботі висвітлено функціональні, стилістичні, технічні особливості застосування української витинанки у графічному дизайні.

Ключові слова: календар, фірмовий стиль, орнамент, графічний дизайн, дизайн.

ВСТУП

Інтенсивний розвиток попиту споживачів на продукт сучасного дизайну ставить нові виклики для дизайнерів, одним з яких є привертання уваги споживача та пошук незвичних, унікальних і відмінних серед широкого асортименту елементів графічного дизайну. Тому, для задоволення попиту аудиторії, дизайнери практикують поєднання сучасних технологій та елементів традиційного мистецтва. Заангажованість в етнічному мистецтві виникає у багатьох нинішніх митців, отже, витинанка, як його складова, не є виключенням і має широкий попит, як серед дизайнерів, так і серед їх цільової аудиторії.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Встановити витоки зародження техніки витинкарства. Дослідити технічні та образно-стилістичні особливості витинанки. Проаналізувати актуальність використання образів витинанки в продукції сучасного дизайну. Розкрити тему поєднання етнотрадиційного та теперішнього мистецтв. Окреслити особливості застосування української витинанки у графічному дизайні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Витинкарство, як вирізування саме з паперу є відносно молодим видом декоративного мистецтва. І хоча розвиток українських витинанок у 1880–1910-х роках був на відчутному піднесенні, нового сплеску розквіту даний вид мистецтва набув пізніше, коли до нього масово звернулися професійні художники. Вважається, що перші у світі витинанки з'явилися у VII–XII ст. в Китаї. Прототипом української витинанки дослідники [1] вважають кустодії –

смужки білого паперу, якими в 17 – 1 пол. 19-го ст. іноді прикривали сургучеву печатку складеного листа для захисту від ушкоджень.

У 1986 р. М. Є. Станкевич у своїй праці «Українські витинанки», пов'язуючи сучасний стан мистецтва витинанки з пошуком нових шляхів побутування, вказував на два основних напрямки розвитку. Перший – це практичне застосування багатой орнаментальної спадщини витинанок у різних галузях творчості, другий – «формування особливого типу виставочних творів витинання» [2].

Аналізуючи художньо-образні особливості народних витинанок початку ХХ ст., М. Станкевич пише: «...Орнаментальний декор переважав над сюжетно тематичними зображеннями. Організація його елементів і мотивів ґрунтувалася на засадах орнаментальної композиції, визначальними були ритм і симетрія – важливі фактори краси» [2, с. 32]. У більш пізній період (1960–1970-ті рр.) автор зауважує стилістичні та композиційні новації у творчості аматорів і професійних художників [2, с. 112]. Таким чином, сьогодні відбувається зникнення деяких традиційних композиційних структур і виникнення нових.

Новим етапом розвитку витинанки стала функціональна зміна, а саме витинання суто експозиційного призначення. Це безумовно спричинило до художніх видозмін. Така подача вже не вимагала лаконізму й монументальності форми, узгодженої з інтер'єром, адже наклеєне на цупкий фоновий аркуш зображення давало змогу вирізати найтонші лінії чи з'єднувати окремі елементи умовно тонким «перешийком» [2, с. 30, 31]. Також відпала потреба у монолітному вирізуванні з цільного аркуша паперу – тепер композицію можна було скласти з окремих елементів.

Докладна праця М. Є. Станкевича, загалом, торкалася традиційної витинанки і заклала підґрунтя для дослідження її в сучасній художній практиці. Запропонованою ним класифікацією традиційних витинанок, користуються мистецтвознавці і по нині. М. Є. Станкевич поділив всі витинанки на три великі групи: одинарні, складні та комбіновані [2, с. 28–31]. Ажурні, завжди одноколірні з одного аркушу паперу витинанки складають групу одинарних. Витяті силуетні фігурки людей, птахів і тварин без використання принципів симетрії також відносяться до одинарних витинанок. Аплікаційні, за методом утворення зображення, складають іншу групу вирізаних творів – складні витинанки. Вони виконувалися з кількох аркушів різнокольорового паперу методами або накладання, або складання.

Типологію сучасних витинанок з розподілом за художньо-образним характером зображення, на відміну від попередньої класифікації, що спиралася більше на конструктивну побудову, уклала О. Тихонюк [3], яка досліджувала українську витинанку кінця ХХ – початку ХХІ століть. Вона пропонує такий розподіл творів: а) сюжетно-жанрові зображення – твори літературного або сакрального змісту, витинанки з пейзажними мотивами, які розкривають у собі історію і джерело наслідування; б) образно-асоціативні – твори станкового характеру.

У сучасному світовому суспільстві набуває актуальності не тільки питання збереження національних особливостей кожного народу, але і їхній розвиток. Будь-який вид мистецтва може втратити свою актуальність через

перенасичення та однотипність навіть серед його прихильників, тому застосування старих образів для створення нового не тільки суттєво змінить інтерес, але й залучить ще більше шанувальників.

В сучасному мистецькому середовищі до техніки витинання і візерункових мотивів є чимало цікавих звернень, а також способів використання орнаментів витинанок для оздоблення житлових і громадських інтер'єрів. Паперові витинанки застосовують також і в дизайні середовища, оформленні вітрин магазинів, закладів громадського харчування тощо. Широко використовується витинанка в графічному дизайні, а саме в оформленні книг, журналів, вітрин. Композиції паперових прикрас використовуються і для сценографії. Особливо народні витинанки є джерелом натхнення для оформлення різноманітних вистав, концертів, також для створення сценічного одягу.

Зразком актуальності застосування витинанки у сьогоднішні є представлення їх у всевітній виставці «Ехро 2020» (м. Дубаї, ОАЕ, 2022 р.), на якій 192 країни світу презентували свої найважливіші здобутки у сфері культури, науки та інновацій [4]. Національна символіка та культура гармонійно співіснувала з інноваційною складовою як у зовнішньому оздобленні павільйону, так і в його наповненні. Відображенням тези "культура - ДНК нації" стала інсталяція з витинанок (рис. 1), які проілюстрували основоположні для української культури явища й були розміщені у формі структури ДНК.

Рис. 1. Оформлення українського павільйону під час виставки «Ехро 2020» м. Дубаї, ОАЕ, 2020 р.

Отже, стрімкому попиту на елементи витинанки в сучасному мистецькому дизайн просторі сприяє його пластичність, а також можливість втілення будь-яких образів, мотивів та символів. Витинанка у сьогоднішні продовжує вже своє немодерністське існування не тільки в експозиціях, але й у дизайн-проектванні, зокрема графічному. Плакати, книги, календарі, брошури можуть бути прикрашені орнаментами, які надають індивідуальність продукції айдентики та реклами серед широкого її асортименту на ринку.

Таким чином, функціональні зміни у розвитку витинанки призвели до еволюції пластичних рішень, композиції, стилістики, художньої виразності. Внаслідок експозиційного побутування витинанка набула таких якостей: посилення змістового навантаження, ускладнення композиції, збільшення формату, розширення технологічних прийомів, філігранність виконання. Розвиток технічних особливостей витинанки надає змогу використовувати та поєднувати етномистецтво з сучасним дизайном, зокрема графічним. Розширення можливостей у створенні образів дозволяє застосовувати у будь-яких мистецьких проявах.

ВИСНОВКИ

В процесі дослідження встановлено витоки зародження техніки витинкарства. Досліджено технічні та образно-стилістичні особливості створення витинанки. Проаналізовано актуальність використання образів витинанки в продукції сучасного дизайну. Досліджено особливості поєднання витинанки, як елементу етнотрадиційного мистецтва і дизайну. Окреслено особливості застосування української витинанки у продукції графічного дизайну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сайт Українер. URL: <https://ukrainer.net/vytynanka/> (дата звернення 10.04.2022 р.)
2. Станкевич М. Э. Українські витинанки. Київ: Наукова думка, 1986.
3. Тихонюк О. В. Мистецтво витинанки в Україні кінця ХХ – початку ХХІ століть: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: 17.00.06. Івано-Франківськ, 2010.
4. Сайт «Ехро 2020» URL: file:///C:/Users/38095/Downloads/Ukr_Pavilion_levels.pdf (дата звернення 10.04.2022 р.)

GALCHYNSKA O., PAVLENKO A., ULIK K., DENYSOVA Ye.

USING ART IMAGES OF UKRAINIAN VYTYNANKA AS A SOURCE OF INSPIRATION IN GRAPHIC DESIGN

The paper presents the results of a study of the use of traditional art of embossing in design and engineering. In today's society, there is a growing interest in ethnic style, ethnic design, ethnic traditions, cultural origins, and it is important to study and understand the possibilities of using images of Ukrainian embroidery as a source of inspiration in modern design space. The paper also highlights the functional, stylistic, technical features of the use of Ukrainian embossing in graphic design.

Key words: *design, traditional art, ethnic design, graphic design, embossing.*